

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก และนับวันจะยิ่งทวีความเสียหายรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปัญหาลingkunganนั้นส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ ก่อให้เกิดการเสียดุลทางธรรมชาติ จะเห็นได้จากในปัจจุบันสภาพอากาศมีความแปรปรวนเป็นอย่างมาก เช่น อากาศมีมลพิษ การเกิดอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก การเกิดไฟป่า เป็นต้น ซึ่งปัญหาลingkunganเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม แต่การใช้สิทธิความเป็นผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางอาญา ทางแพ่ง ทางปกครอง ยังคงมีข้อขัดข้องในเรื่องต่างๆ ทั้งในด้านการคุ้มครองสิทธิที่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทนที่ควรจะได้รับ ด้านการบังคับใช้กฎหมายในกรณีมีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้การอำนวยความสะดวกในคดีสิ่งแวดล้อมไม่สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พบว่าการใช้สิทธิของผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม มีปัญหาจากข้อจำกัดของกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีปัญหา ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาความเป็นผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม และสิทธิในการฟ้องคดี

ปัญหาความเป็นผู้เสียหายคดีสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดจากผู้เสียหายที่ได้รับมลพิษเข้าสู่ร่างกาย หรือส่งผลกระทบต่อทรัพย์สิน ที่ทำให้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และอนามัย และทรัพย์สินนั้น ในทางสิ่งแวดล้อมผู้ได้รับความเสียหายมี 2 กรณี คือ ผู้เสียหายโดยตรง หมายถึงบุคคลที่เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางสิ่งแวดล้อมและปรากฏความเสียหายขึ้นทันทีที่ได้รับ

ความเสียหาย กับผู้เสียหายโดยอ้อม หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหาย แต่ความเสียหายนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจนในทางกายภาพ แต่อาจจะเป็นอาการผิดปกติของระบบการทำงานของอวัยวะในร่างกาย ซึ่งอาจต้องอาศัยระยะเวลาในการแสดงความเสียหายนั้น ซึ่งอาการเหล่านี้ย่อมจะเป็นการยากที่ผู้เสียหาย ซึ่งถือเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม จะยืนยันให้เจ้าพนักงานเชื่อได้ว่าเป็นความเสียหายที่เกิดจากมลพิษที่ผู้กระทำความผิดได้ปล่อยให้มีการแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อม จึงไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องใด ๆ ได้ เนื่องจากกฎหมายยังไม่ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหาย ซึ่งการจะฟ้องเรียกค่าเสียหาย และความรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง นั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายเฉพาะที่เป็นผู้เสียหายโดยตรง ที่จะมีสิทธิฟ้องร้องเป็นคดีได้ ซึ่งผู้เสียหายโดยอ้อมกลับยังไม่มีกฎหมายให้สิทธิ และแม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคสอง กำหนดให้ขยายเวลาไม่เกิน 2 ปี หากพบความเสียหายขึ้นภายหลัง ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ แต่ก็ยังไม่สามารถคุ้มครองไปถึงความเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมได้ เพราะการสะสมมลพิษสิ่งแวดล้อมนั้น บางครั้งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน อาจเกิน 2 ปี ก็ได้ จึงส่งผลให้ผู้เสียหายโดยอ้อมไม่สามารถฟ้องร้องเป็นคดีได้ ทั้งๆที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจริง

2) ปัญหาเรื่องการร้องทุกข์กล่าวโทษ

ในกรณีนี้ปัญหามีว่า บุคคลที่จะสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษได้นั้นจำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นจริง ซึ่งการจะแสดงให้เห็นว่ามีการกระทำความผิดทางสิ่งแวดล้อม อาจจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ว่ามีความเสียหายที่เกิดขึ้น และความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

3) ปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์

เนื่องจากประเทศไทยนั้น ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นหน้าที่ของกลุ่มความทุกฝ่ายที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ตามข้อกล่าวอ้างของตน ยกตัวอย่างเช่น คดีอาญาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โจทก์มีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนเสมอ เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ตนกล่าวอ้างจริง ซึ่งในบางครั้งการรวบรวมพยานหลักฐานมีข้อจำกัด หากเกิดกรณีแหล่งมลพิษหลายแห่งอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน ซึ่งเป็นการยากสำหรับโจทก์ในการที่จะพิสูจน์ว่าให้ศาลสืบข้อสงสัยว่า แหล่งมลพิษแห่งใดที่ทำให้มลพิษแพร่กระจายจนเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ต้องพิสูจน์เจตนา และต้องพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลทำให้โจทก์ต้องรับภาระการพิสูจน์ที่มาก และยุ่งยากต่อการพิสูจน์ และหากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิด ก็อาจส่งผลให้มีประชาชนผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือความเป็นผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบจากผลวิจัยตามข้อ 5.1 ผู้เขียนจึงเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องที่มีความไม่เหมาะสมและไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นดังต่อไปนี้

1) แนวทางแก้ไขปัญหาคือความเป็นผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม และสิทธิในการฟ้องคดีเสนอแนะให้นำแนวคิดในการพิจารณาการเจ็บป่วยและการเยียวยาสำหรับการได้รับการพิชิตแต่ยังไม่ปรากฏอาการมาใช้ เพื่อให้บุคคลที่อาจจะได้รับความเสียหายที่ปรากฏขึ้นในอนาคตมีสิทธิที่จะฟ้องคดีและได้รับการพิจารณาในส่วนของความเสียหายที่คาดการณ์ได้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากบุคคลนั้นได้ถูกล่วงละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อมแล้ว เพียงแต่ผลของความเสียหายนั้นอาจปรากฏขึ้นในอนาคต การวิจัยเสนอแนะให้

(1) เพิ่มคำนิยามความเป็นผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม ไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนี้

(ก) “ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ผู้เสียหายโดยตรง และผู้เสียหายโดยอ้อม

(ข) “ผู้เสียหายโดยตรง” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับความเดือดร้อน เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ และทรัพย์สิน

(ค) “ผู้เสียหายโดยอ้อม” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับความเดือดร้อน เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ และทรัพย์สิน เพิ่มบทบัญญัติความรับผิดชอบกรณีเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมด้วย

(2) เพิ่มบทบัญญัติความรับผิดชอบกรณีเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมในหมวด 6 ความรับทางแพ่ง ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

2) แนวทางแก้ไขปัญหารื่องการร้องทุกข์กล่าวโทษ

เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายให้หมายความรวมถึงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากความเสียหายจากการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมักจะยังไม่ปรากฏขึ้นในทันที โดยอาจกำหนดไว้ในบางกรณี ไม่จำเป็นต้องให้เกิดผลของความเสียหายนั้นขึ้นก่อน ก็

สามารถร้องทุกข์ได้เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจทวีคูณเพิ่มพอกขึ้นหากรอให้ผลนั้นปรากฏขึ้นก่อน และเพื่อให้ผู้เสียหายและผู้พบเห็นการกระทำสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษได้

3) แนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์

จากปัญหาที่พบ เสนอแนะให้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาปรับใช้ควบคู่กับทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็น (Probability Theory) เพื่อลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์ให้น้อยลง และผลัดภาระการพิสูจน์ให้กับผู้กระทำความผิดเป็นผู้พิสูจน์ว่าไม่ได้กระทำความผิดตามที่โจทก์กล่าวอ้าง ซึ่งหากจำเลยไม่สามารถพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตนเองได้ จำเลยจึงต้องรับผิด ในขณะที่โจทก์เพียงแต่นำสืบให้ศาลเห็นว่าได้รับความเสียหายอย่างไร ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจำเลยน่าจะเป็นสาเหตุของความเสียหายนั้น ซึ่งเป็นลดความยุ่งยากในเรื่องภาระการพิสูจน์ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายได้